

Hado23

A galíciai lengyelek és a Resolutio
1866-1870

Dolgozatom az 1772-ben a Habsburg Birodalomhoz csatolt Galícia tartomány történetének egyik legfontosabb eseményét, az 1868. szeptember 20-án elfogadott Rezolúciós határozat keletkezését és tartalmát vizsgálja. Rezolúció (Resolutio) alatt a kiegyezés korában tágabb értelemben Galícia közjogi helyzetének rendezését, szűkebb értelemben a tartományban élő lengyelek autonómiáját értették. Írásomban a fogalmat én is szűkebb értelemben fogom használni. A lemergi szejm határozata összefoglalta a lengyel politikai elit követeléseit a tartomány közjogi helyzetének rendezésével kapcsolatban. Lényegében ez a határozat lett az alapja a Galícia tartomány autonómiájáért folyó küzdelemnek, amely meghatározta a lengyel politikai elit viszonyát a Birodalom vezetéséhez egészen az első világháború kitöréséig. Elfogadása egybeesett a dualista rendszer megszilárdulásának folyamatával, ezért nagyon fontos volt, hogy a rezolúció milyen irányt szab meg az osztrák és a lengyel politikai elit együttműködésének a birodalmon belül.

Galícia történetének kutatása manapság nem könnyű feladat, ha pusztán a szakirodalomra szeretnénk támaszkodni. Magyar nyelven a tartomány történetét összefoglaló munka ugyanis nincs, Galícia története leggyakrabban nagy összefoglaló művek fejezeteként, részletkérdésként jelenik meg, ezért is nehéz alapos, mindenre kiterjedő tanulmányt írni a témáról. Dolgozatom célja, hogy a vizsgált időszak legnagyobb példányszámban megjelent újságja, a Pesti Napló 1866 és 1870 közötti cikkei és tudósításai segítségével ismertessem a rezolúciós határozatot, illetve az elfogadását megelőző eseményeket. Tanulmányom több részre oszlik. Először röviden bemutatom a téma kutatása során felhasznált szakirodalmat, majd összefoglalom Galícia korábbi történetét 1772 és 1865 között. A következő fejezetben az 1866-os és az 1867-es esztendő birodalmon belüli változásait, illetve a galíciai lengyel politikusok akkori tevékenységét mutatom be, amelyet a rezolúciós határozat előzményének is tekinthetünk. Ezek után rátérek az 1868-as esztendő történéseinek tárgyalására, amikor sor került a határozat megfogalmazására és elfogadására. Ezt követően röviden összefoglalom az 1869/70-es évek eseményeit, majd befejezésként összegzem a lengyel politikusok által elért eredményeket ezekben az években.

A lengyel politikusok tervei természetesen nem képezték az egyedüli megoldási kísérletet a tartomány helyzetének rendezésére, hiszen a lakosság többségét kitevő ukrán nemzetiség is rendelkezett saját elképzelésekkel autonómiájának biztosítására. A lengyel-rutén (t. i. ukrán) viszony elemzésére azonban e dolgozat keretei közt nem térek ki, bár a téma mindenképp megérdemelne egy közel hasonló hosszúságú elemzést.

Galícia a szakirodalomban

Tanulmányom megírásánál nyelvi okokból elsősorban a magyar és angol nyelvű irodalmat használtam, s csak rövidebb terjedelmű lengyel nyelvű szócikkekre és tanulmányokra támaszkodtam. A témával kapcsolatban három lengyel történelmi lexikon segített a dolgozat megírásában. A Michał Czajka, Marcin Kamler, Witold Sienkewicz által szerkesztett *Leksykon Historii Polski*.¹ és *Wielka Encyklopedia*.² Galícia kapcsán pedig az *Encyklopedia Historii Gospodarczej Polski do 1945 roku*.³

Az összefoglaló jellegű művek közül kiemelkedik Normann Davies magyar nyelven is megjelent *Lengyelország története*⁴ című kötete, amely közel kilencszáz oldalon keresztül mutatja be a lengyel nép történelmét a kezdetektől a XXI. század elejéig. Jerzy Lukowski és Nubert Zwadzki: *A Concise History of Poland*⁵ és Oscar Halecki: *A History of Poland*⁶ című műve pedig röviden foglalja össze lengyel történelem fontosabb eseményeit. Feltétlenül meg kell említeni az egyik legismertebb lengyel történész, Piotr S. Wandycz munkáját, a *The Lands of Partitioned Poland 1795-1918*⁷ című könyvet, amely angol nyelven az egyik legrészletesebb bemutatását adja a felosztott lengyel területeknek, köztük Galíciónak is. Galícia történetét az ukrán nemzet szempontjából elemzi Orest Subtelny hatalmas monográfiája, az 1988-ban Torontóban megjelent *Ukraine. A History*.⁸

A tartomány történetének legfrissebb feldolgozása Larry Wolff tollából származik. A 2010-ben megjelent *The Idea of Galicia. History and fantasy in Habsburg Political Culture*⁹ című munkájában igen részletes képet nyújt az olvasónak Galíciáról 1772 és 1918 között. Ez az egyik legfontosabb szakirodalom, mert ebből a könyvből nemcsak a tartomány történelmét, hanem irodalmi és kultúrtörténeti sajátosságait is megismerhetjük. Nem feledkezhetünk meg *Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen* című, a Monarchiáról szóló összefoglaló mű XVI. kötetéről sem, amely kizárólagosan Galíciát mutatja be.¹⁰

¹ Michał Czajka, Marcin Kamler, Witold Sienkewicz: *Leksykon Historii Polski*. Wydawn. Wiedza Powszechna, Warszawa, 1995.

² *Wielka Encyklopedia PWN t.10*. Wydawnictwo Naukowe PWN. 2002.

³ Antoni Mączak: *Encyklopedia Historii Gospodarczej Polski do 1945 roku*. Wiedza Powszechna, Warszawa, 1981.

⁴ Normann Davies: *Lengyelország története*. Osiris. Budapest, 2006.

⁵ Jerzy Lukowski, Nubert Zwadzki: *A Concise History of Poland*. Cambridge University Press, 2001.

⁶ Oscar Halecki: *A History of Poland*. Routledge and Keagan Paul. London, Henley. 1978.

⁷ Piotr S. Wandycz: *The Lands of Partitioned Poland 1795-1918*. University of Washington Press. 1996.

⁸ Orest Subtelny, *Ukraine. A History*. University of Toronto Press, Toronto, 1988.

⁹ Larry Wolff: *The Idea of Galicia. History and fantasy in Habsburg Political Culture*. Stanford University Press. Stanford, California, 2010. (továbbiakban: Wolff, 2010.)

¹⁰ *Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen. XVI. kötet: Galícia*. Magyar Királyi Államnyomda. Budapest, 1898.

A Habsburg Birodalom történetével kapcsolatban Taylor, Alan John Percivale: *A Habsburg Monarchia, 1809-1918. Az Osztrák Birodalom és az Osztrák-Magyar Monarchia története*.¹¹ címmel 2011-ben megjelent, magyar nyelvre lefordított összefoglaló művét kell megemlíteni. A kötetből egyrészt megismerkedhetünk a Habsburg Birodalom utolsó 110 évének történetével, másrészt pedig azokkal a belső változásokkal, és az azokat elindító folyamatokkal és személyekkel, amelyek komoly befolyással voltak a Birodalom utolsó évtizedeire.

A Lengyelország történetével foglalkozó magyar nyelvű szakirodalom nem túl bőséges. Ide tartozik Jerzy Topolski 1989-ben megjelent *Lengyelország története*, és Szokolay Katalin 1996-ban kiadott azonos című műve.¹² Galícia kialakulásának előzményeit és a felosztások történetét Ring Éva: „*Lengyelországot az anarchia tartja fenn?*” – *A nemesi köztársaság válságának anatómiája*¹³ című kötete mutatja be részletesen, felvázolva a válság társadalmi és gazdasági hátterét is. Ugyanebben a témában említést érdemel még Gebei Sándor: *Halics-Lodoméria Királyság, a Habsburgok 18. századi új szerzeménye* című tanulmányát, amely részletesen írja le a tartomány megszerzését, és az osztrák uralom kezdeti néhány évét.¹⁴

A témával kapcsolatban fel kell még sorolni a lengyel-magyar kapcsolatokról szóló műveket is, hiszen a két nemzet kapcsolata komoly szerepet játszott az osztrák uralom alatt. Itt Kovács István és Ring Éva műveit kell megemlítenünk. Ring Éva, *Magyar-lengyel galíciai felkelési tervek és a kollektív emlékezet* című tanulmánya¹⁵ az osztrák-francia háború és a Kościuszko felkelés alatti terveket, koncepciókat mutatja be röviden. Kovács István: *A barátság anatómiája Írások a magyar –lengyel kapcsolatokról és a lengyel kultúráról*¹⁶ és „*Egy a lengyel a magyarral*” *A szabadságharc ismeretlen lengyel hősei* című¹⁷ műveiben ismerteti a magyar-lengyel kapcsolatokat a történelemben, különösen nagy hangsúlyt fektetve az 1848/49-es magyar szabadságharc alatt harcoló lengyel egységek bemutatására.

¹¹ Taylor, Alan John Percivale: *A Habsburg Monarchia, 1809-1918. Az Osztrák Birodalom és az Osztrák-Magyar Monarchia története*. Budapest, 2011.

¹² Szokolay Katalin: *Lengyelország története*. Balassi Kiadó, Budapest, 1996.

¹³ Ring Éva: „*Lengyelországot az anarchia tartja fenn?*” – *A nemesi köztársaság válságának anatómiája*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2001.

¹⁴ Gebei Sándor: *Halics-Lodoméria királysága, a Habsburgok 18. századi új szerzeménye*. In: *Hagyomány és Történelem, Ünnepi kötet Für Lajos 70. születésnapjára*. Eger, 2000. 215-234. pp.

¹⁵ Ring Éva: *Magyar-lengyel felkelési tervek és a kollektív emlékezet*. In: *Aetas*. 26. évfolyam. 4. szám. 2011. 15-34.p

¹⁶ Kovács István: *A barátság anatómiája: Írások a magyar-lengyel kapcsolatokról és a lengyel kultúráról*. Széphalom Könyvműhely. Budapest.

¹⁷ Kovács István: „*Egy a lengyel a magyarral*” *A szabadságharc ismeretlen lengyel hősei*. Történelmi esszék. Magyar Napló. Budapest, 2008.

Nagy segítségemre volt Kurdi Krisztina doktori disszertációja, *Galícia és a galíciai zsidóság, különös tekintettel Bredeczky Sámuel „Reisebemerkungen über Ungern und Galizien” című művében*¹⁸, amely igen részletesen mutatja be az osztrák közigazgatás és adminisztráció kiépítését Galíciában, emellett pedig betekintést nyújt a tartomány vallási sajátosságaiba. A Habsburg Birodalom átalakítási kísérleteinek és Agenor Gołuchowski államminiszteri működésének vizsgálatánál Szabad György: *Forradalom és kiegyezés választútján. 1860-1861.*¹⁹ címmel megjelent műve volt segítségemre.

Galícia történetének feldolgozásában az 1867-es kiegyezésig egy űr tátong. Hiányzik egy olyan magyar nyelvű monográfia, amely bemutatná a tartományt és annak fejlődéstörténetét. Ebben az összefüggésben ki kell emelni, Tefner Zoltán és Galántai József műveit. Tefner Zoltán, *Az Osztrák-Magyar Monarchia lengyelpolitikája. 1867-1914.*²⁰ című monográfiája szinte egyedülként állítja középpontba a lengyel kérdést a Monarchia külpolitikájának tanulmányozása során, Galántai József *A Habsburg-monarchia alkonya. 1867-1918.* című könyve pedig röviden mutatja be a Monarchia nemzetiségi viszonyait, külön fejezetet szentelve a galíciai autonómia törekvéseknek.²¹

A felsorolt műveken kívül még természetesen tanulmányoztam Diószegi István *Az Osztrák-Magyar Monarchia külpolitikája. 1867-1918.*²² című könyvét, amely bevezetőjében külön hangsúlyt fektet a Monarchia szláv népeinek külpolitikai elképzeléseire, köztük a lengyelekére is. Ugyancsak Diószegi István írta: *Az Osztrák-Magyar Monarchia föderatív átalakításának kísérlete 1871-ben és a nemzetközi politika*²³ című tanulmányt, amely a Monarchia belső átalakításának kísérletét mutatja be, kiemelve a cseh trializmus kísérletét, és ennek hatását egyrészt Galíciára, másrészt pedig a birodalom külpolitikájának alakulására. A tartomány gazdasági sajátosságainak megismerésében pedig Berend T. Iván és Ránki György által írott *Európa gazdasága a XIX.században* című munka volt segítségemre..²⁴

¹⁸ Kurdi Krisztina: *Galícia és a galíciai zsidóság, különös tekintettel Bredeczky Sámuel „Reisebemerkungen über Ungern und Galizien” című művében.* [egyetemi doktori disszertáció] Eötvös Lóránd Tudományegyetem. Budapest, 2009. (továbbiakban: Kurdi, 2009.)

¹⁹ Szabad György: *Forradalom és kiegyezés választútján. 1860-1861.* Akadémia Kiadó. Budapest, 1967.

²⁰ Tefner Zoltán: *Az Osztrák-Magyar Monarchia lengyelpolitikája. 1867-1914.* L'Harmattan. Budapest, 2007. (továbbiakban: Tefner, 2007.)

²¹ Galántai József: *A Habsburg-monarchia alkonya. 1867-1918.* Kossuth Könyvkiadó. 1985. (továbbiakban: Galántai, 1987.)

²² Diószegi István: *Az Osztrák-Magyar Monarchia külpolitikája. 1867-1918.* Vince Kiadó. Budapest, 2006.

²³ Diószegi István: *Az Osztrák-Magyar Monarchia föderatív átalakításának kísérlete 1871-ben és a nemzetközi politika.* In: Régió – Kisebbség. Politika. Társadalom. 6. évfolyam, 1995. 3. szám. 135-180. p.

²⁴ Berend T. Iván – Ránki György: *Európa gazdasága a XIX.században.* Gondolat. Budapest, 1987. (továbbiakban: Berend – Ránki, 1987.)

Galícia története 1772-1865

Galícia tartomány története egészen 1772-ig, Lengyelország hosszú agóniájáig vezethető vissza. A terület a lengyel Rzeczpospolita részét képezte a középkor óta. A 18. század vége felé azonban az lengyel állam már nem tudott ellenállni a körülötte egyre jobban megerősödő abszolút uralkodók beavatkozási törekvéseinek. Oroszország és Poroszország egyre nagyobb befolyást gyakoroltak Lengyelországra. 1772-ben, a bari konföderáció okozta polgárháborút kihasználva sikerült meggyőzniük Mária Teréziát is Lengyelország felosztásának szükségességéről. 1793-ban Oroszország és Poroszország másodszor is felosztották a nemesi köztársaságot. Végül 1795-ben a három nagyhatalom teljes egyetértésben tüntette el a lengyel államot a korabeli Európa térképéről.

Galícia, Lengyelország első felosztásakor került a Habsburg Birodalomhoz. Ausztria szempontjából azonban az újonnan elfoglalt terület egy sötét foltnak számított a birodalom térképén. Sokan, többek között Mária Terézia sem volt tisztában azzal, hogy pontosan milyen területet szereztek meg Lengyelországtól. Az új tartományba érkező osztrák hivatalnokok csak lassan mérték fel a tartomány adottságait, sokáig maga a bécsi kormány sem döntötte el, hogy milyen módon fogja kormányozni Galíciát. Kezdetben nem is tekintettek rá úgy, mint egy örökös tartományra, mert azt gondolták, hogy csak rövid ideig lesz a Birodalom része, később majd elcserélik egy másik területre.²⁵

Mária Terézia új szerzeménye méretét tekintve a mai Magyarországhoz volt hasonló, 1772-ben 83.900 km²-t tett ki, lakossága közel három millió főt számlált.²⁶ Nemzetiségi szempontból két nép, a lengyel és a rutén (ukrán) alkotta a túlnyomó többséget, de rajtuk kívül még előfordultak nagyszámban zsidók, kisebb számban németek, örmények, szlovákok is. Felekezeti szempontból három uralkodó vallást különböztethetünk meg: a római katolikust, görög katolikust és a görögkeletit.

A tartomány a legelmaradottabbnak volt tekinthető a birodalomban 1772 és 1914 között. A Berend T. Iván és Ránki György által írott *Európa gazdasága a XIX.században*. című munkában található statisztikai adatokból kitűnik, hogy Galícia gazdasági téren sosem tudta behozni lemaradását a birodalom többi részével szemben.²⁷ A mezőgazdaság terén „a fejlődésben teljesen elmaradt galíciai parasztgazdaságok változatlan állapotban vegetáltak, és a hagyományos eszközökkel és eljárásokkal művelt parcellákon, alacsony hozammal,

²⁵ Davies, 2006. i.m.: 409. p.

²⁶ Kurdi, 2009. 40. p.

²⁷ Berend – Ránki, 1987. 392. p.

*csekély és gyenge állatállománnyal, éppen csak a létfenntartás feltételeit tudták biztosítani.*²⁸

Az ipari fejlődés is elmaradt a birodalom többi részétől, emiatt Galícia megőrizte kizárólagos agrárjellegét. A tartomány a Monarchia ipari termelésének 1910-ben nem egészen 7%-át állította elő, a foglalkoztatottak közül mindössze 18,6% dolgozott az iparban.²⁹ A gazdasági elmaradottság megmutatkozik az egy főre jutó bruttó nemzeti termék nagyságában is. Ez 1910-ben az osztrák területen 790, Cseh-Morvaország területén 630, Galíciában pedig 250 koronát tett ki, miközben a Monarchia átlaga 438 korona volt.³⁰

A tartomány területe az idő múlásával folyamatosan változott. 1795-ben a második felosztás utáni Lengyelország területén kitörő Kościuszko-felkelés leverését követő harmadik, és egyben utolsó felosztás juttatta újabb lengyel területekhez Ausztriát. Az új szerzeményt Nyugat-Galícianak nevezték el, megkülönböztetve a déli, dél-keleti, korábban megszerzett területektől, amelyet Kelet-Galícianak hívtak ettől kezdve.³¹ Nyugat-Galícia azonban nem maradt sokáig osztrák uralom alatt. Napóleon ugyanis az általa létrehozott Varsói Hercegséghez csatolta, a bécsi kongresszus után pedig nem került vissza Ausztriához. Ezután már csak kisebb területi változások történtek, Galícia határai 1918-ig nem változtak jelentős mértékben.³²

A három különböző nagyhatalom fennhatósága alá került lengyel lakosság azonban soha nem mondott le egykori hazája függetlenségének visszaszerzéséről. Ennek érdekében a lengyel nemzet „feltámadásában” hívó összeesküvők egy sor felkelést robbantottak ki a XIX. század folyamán. Az 1830 novemberében az Oroszországhoz tartozó ún. Kongresszusi Királyságban kitört megmozdulás nem terjedt át Galíciára.³³ Néhány önkéntes csapaton és segélyszállítmányon kívül, komoly segítség nem érkezett a tartományból a felkelők számára. Az oroszországi mozgalom bukásával Krakkó szabad városa vált a lengyel nemzeti ellenállás fő fészkévé. A városköztársaság korlátozott önállósága lehetővé tette, hogy ott találkozzanak és szervezkedjenek az összeesküvők. Az 1840-es években Krakkóban egy olyan felkelést

²⁸ Berend – Ránki, 1987. i.m.: 393. p.

²⁹ Berend – Ránki, 1987. i.m. 412. p.

³⁰ Berend – Ránki, 1987. i.m. 417. p.

³¹ Kurdi, 2009. i.m.: 49. p.

³² Kurdi, 2009. i.m.: 41. p.: Az 1809-es schönbrunni szerződés értelmében az osztrákoknak le kellett mondani minden 1796-1797-es szerzeményről, Zamość körzetéről és a Krakkótól délre eső Podgorze térségéről. A Galícia keleti részét képező Tarnopol körzetét pedig teljes egészében át kellett adni az orosz uralkodónak. Napóleon bukása után, Ausztria az elvesztett területek kis részét tudta csak visszaszerezni. Az oroszoktól visszakapták a tarnopoli körzetet, azonban Nyugat-Galícia és Krakkó körzete nem került vissza a Birodalomhoz. Nyugat-Galícia a Kongresszusi Lengyel Királyság részét képezte, míg Krakkóból „örökké semleges” köztársaságot alakítottak ki.

³³ A novemberi felkelést Ivan Paszkievics hatalmas hadseregével, 1831. október 5.-én verte le. A Lengyel Királyság elvesztette viszonylagos önállóságát, és alkotmányát. Ettől kezdve Oroszország egyik tartományává vált.

terveztek, melynek időben egyszerre kellett volna kitörnie a három felosztó hatalomhoz csatolt lengyelek lakta területen.³⁴ Az előkészületek során minden tényezőre gondoltak, de megfeledeztek a lázadás tömegbázisát alkotó parasztság helyzetéről Galíciában. II. József halála után ugyanis Galíciában visszaálltak a rendkívül magas robotterhek, ami lehetetlenné tette a parasztság önálló gazdálkodását, a lengyel nemesség pedig minden változtatási szándékot megghiúsított. A jobbágyok helyzetének megoldása így egyre sürgetőbbé vált az 1840-es években.

Az 1846-ban kitört lengyel nemzeti felkelés totális kudarcba fulladt. A porosz és orosz területeken nem került sor megmozdulásra, míg Galíciában az teljesen másként zajlott le, mint azt a szervezők várták. Február 22-én kiáltották ki a Lengyel Köztársaság Nemzeti Kormányának megalakulását Krakkóban, de március 4-én azt már fel is számolta az osztrák hadsereg. A krakkói eseményeknek gyorsan véget vetettek, a galíciai felkelésben azonban nem várt fordulat következett be. Az összeesküvők által hirdetett jobbágyfelszabadítás gondolatától fellelkesült, nagyrészt ukrán parasztság nem az osztrák hadsereg, hanem az őket elnyomó lengyel nemesség ellen fordult. Több száz földbirtokost gyilkoltak meg és hurcoltak el, birtokaikat pedig porrá égették. A lázadás valóságos mészárlásba csapott át, ahol az elnyomott parasztok elégtételt vettek a nemeseken. Az öldöklést az osztrák hadsereg fellépése állította le, statáriumot rendelve el a tartományban. Az összeesküvés bölcsőjének számító Krakkót az osztrák hadsereg megszállta, majd november 16-án a birodalom annektálta. A várost és környékétnek történelmi okokra hivatkozva foglalták el, miszerint az uralkodó visszavette azt, ami az övé volt, amit Napóleon ragadott el tőle 1807 januárjában, mikor a Varsói Hercegséghez csatolta Nyugat- Galíciát és vele együtt Krakkót.³⁵

A felkelés hatással volt a magyar reformmozgalomra is. Stratégiája újragondolására készítette a liberális ellenzéket, amely azt a következtetést vonta le a galíciai eseményekből, hogy a magyar nemesek is könnyen áldozatul eshetnek az elégedetlen jobbágyok dühének. Kossuth ezt felismerve 1846 második felében a *Hetilapban* több drámai, radikális hangvételű cikkben sürgette az általános, kötelező örökváltság és a közteherviselés együttes bevezetését. Az 1846-os galíciai felkelés is szerepet játszott abban, hogy 1847 tavaszán megszületett az *Ellenzéki Nyilatkozat* Magyarországon, amelyben szerepelt a jobbágyfelszabadítás célkitűzése.

1846 emléke azonban minden kétséget kizáróan a galíciai lakosok számára okozta a legnagyobb traumát, és visszatartotta őket attól, hogy egy újabb felkeléshez csatlakozzanak.

³⁴ Tefner, 2007. i.m.: 60. p.

³⁵ Wolff, 2010. i.m.: 156. p.

Az 1848-as forradalmak ezért Galíciában csak csekély visszhangot váltottak ki, bizonyos tekintetben mégis fordulatot hoztak a tartomány életében. Az ukrán nemzeti mozgalom vezetői delegációt küldtek Bécsbe, hogy autonómia követelésüknek hangot adjanak, s megjelentek a prágai Szláv Kongresszuson is, mint a „szláv törzs” egyik önálló, saját nyelvvel és kultúrával rendelkező ága. Ettől kezdve nyilvánvalóvá vált, hogy a galíciai lengyel politikai vezető rétegnek nemcsak a jobbágyfelszabadítás kérdését kell megoldania, de számolnia kell a számszerű többséget alkotó ukrán népesség nemzeti emancipációs törekvéseivel is.

1863-ban, amikor az orosz fennhatóság alatti, ún. Kongresszusi Királyságban újabb felkelés tört ki, megismétlődtek az 1831-es események: a galíciai lengyel lakosság ugyan rokonszenvezett a megmozdulással, de komoly segítséget megint nem nyújtott a megmozdulás résztvevőinek.³⁶ Ezért többen elítélték Galíciát és árulónak tekintették az ausztriai lengyeleket.³⁷

A galíciai lengyel politikai vezetők, akárcsak az orosz és porosz fennhatóság alatt élők, elsődleges célnak a független Lengyelország visszaállítását tekintették. Az idő múlásával párhuzamosan azonban, s különösen az 1846-1848-as események után, úgy tűnt számukra, hogy meg kell tanulni együtt kellett élni azzal a gondolattal, hogy az egységes Lengyelország megteremtése kitolódik a távoli jövőbe. A lengyel állam restaurációja mellett ezért számukra kiemelkedően fontossá vált, hogy Galícia viszonylagos önállóságát meg tudják őrizni a birodalmon belül. A lengyel politikusok egy része már az 1863-as felkelés előtt is úgy gondolta, hogy a lengyelek számára Galícia lehet a nemzeti önmegvalósítás színtere, Lengyelország visszaállításának kiindulópontja, az orosz fennhatóság alatti területeken kitört lázadás kudarca pedig egyértelművé tette számukra ezt a felismerést.

³⁶ Szokolay, 1996. i.m.: 154. p. A felkelés 1863 januárjában robbant ki, és a következő év tavaszára sikerült leverni. Saját hadsereg hiányában, a szabadságharc partizánháborúvá alakult át, amit nehezen sikerült csak leverni. A felkelés leverését követően a lengyel különállás formáit felszámolták. Lengyelország elnevezést is eltörölték: a Varsó központtal megszervezett terület *Visztula menti országrésszé* „vált”. A közigazgatásban és bíraskodásban rendeletileg biztosították az orosz nyelv kizárólagosságát. 1863-tól az iskolákban tiltották a lengyel, belorusz, ukrán, litván nyelven való oktatást, és a hittant is oroszul kellett tanítani.

³⁷ Wolff, 2010. i.m.: 211. p.

1866-Katasztrófa és megoldási kísérletek

Az 1866-os esztendő komoly változásokat tartogatott mind az osztrákok mind a lengyelek számára. Galícia tartomány irányításában ekkor meghatározó szerepet játszott a Lembergben működő szejm, amelynek követei politikai szempontból két nagyobb csoportra oszlottak: a Habsburg hű konzervatívokra és a radikális megoldásokat támogató demokrata szárnyra. A másik galíciai nemzetnek, a ruténnek (a korabeli források így nevezték az ukránokat, akik csak ekkoriban kezdték használni az új népvét), nagyon szűk, elsősorban értelmiségi vezető rétege volt, amely csak később, az 1870-es évektől folytatott aktívabb tevékenységet. Mivel a rezolúciós határozat elfogadásában az ukrán politikai elit érdemi szerepet nem játszott, így tevékenységével dolgozatomban nem foglalkozom.

A galíciai konzervatív politikai irány vezéralakja Agenor Gołuchowsky volt. 1848-ban tűnt fel, amikor egy lengyel küldöttség tagjaként Bécsbe érkezett, hogy ellensúlyozza az ugyancsak a császárvárosba látogató, Galícia kettéosztását követelő rutén küldöttség tevékenységét. Gołuchowsky sikerrel járt, egyrészt meggyőztette a rutén delegáció kívánságának teljesítését, másrészt remek személyes kapcsolatot alakított ki Ferenc Józseffel, melynek eredményeként 1850 és 1859 között Galícia helytartója lett. A tisztség viselőjeként fő célkitűzésnek a lengyel hegemonia megalapozását tekintette a tartományban. Sikertelen elérnie, hogy a német és cseh nemzetiségű tisztségviselők egy részének helyére lengyeleket nevezzenek ki, és Galícia irányításában megerősödjön a lengyel nemesség befolyása, háttérbe szorítva a rutén nemzetiséget. 1860-ban Ferenc József rövid időre államminiszterre is kinevezte. Goluchowskyt tekinthetjük az ú. n. Októberi Diploma egyik megalkotójának, ezért annak bukása is kihatott karrierjére. 1860 decemberében leváltották posztjáról. Bécsi pozíciójának elvesztése után átmenetileg visszavonult az aktív politizálástól, amelyhez csak 1866-ban tért vissza.

A galíciai lengyel nemesség politikai törekvéseinek középpontjában tehát 1848 óta a saját tartományi vezető szerepének biztosítása állt a többségi, ukrán nemzet fölött. Minél nyilvánvalóbbá vált a kül- és belpolitikai események hatására, hogy a Habsburg Monarchia átszervezése elkerülhetetlen, annál sürgetőbb lett a lengyel politikai elit számára is, hogy az uralkodó ne csak garantálja az addigi vezető szerep megőrzését, de biztosítsa a lengyel nemzet bizonyos fokú önrendelkezését is a tartományban. Ez a célkitűzés foglalkoztatta az 1866-ban összehívott tartománygyűlést, a szejm követeit is. A február 26-i ülésen először az uralkodóhoz intézett feliratban fogalmazták meg a tartomány jövőbeli helyzetére vonatkozó igényeiket. Felhívták Ferenc József császár figyelmét arra, hogy Galíciát ki kell emelni a

szegénységből, elejét kell venni a túlzott adóztatásnak, továbbá a közigazgatásban és a közoktatásban biztosítani kell a (lengyel) nemzet önrendelkezési jogát. A felirat szerint ezeket az intézkedéseket minél előbb életbe kell léptetni, másrészt eredményre, (...) csak oly bennszülött segítségével juthatunk, ki az ország sajátságos viszonyait ismeri, kit a hazához az érzelmek, óhajok és érdekek közössége kapcsol, és a ki a korona tanácsában országunk fontosságának megfelelő állást foglalva el, ott érdekeink és szükségünk tolmácsa lesz, kire az országos ügyek legfőbb vezetése bízatik.”³⁸

A szejm feliratára azonban nem érkezett válasz, ezért a követek úgy döntöttek, hogy delegációt küldenek az uralkodóhoz követeléseik nyomatékossabbá tételére. A küldöttség tagjai között szerepelt Leon Sapieha, Galícia tartomány főmarsallja, Monastersky przemysli püspök és id. Agenor Gołuchowsky, a tartomány egykori helytartója. A küldöttség 1866. április 9-én tárgyalt az uralkodóval, azonban útjuk nem járt sikerrel, konkrét eredményt nem értek el. Némi reménnyel töltötte el azonban a követeket Ferenc József válasza: *„Igen meg vagyok elégedve a galíciai országgyűlés hazafias és lojális magatartásával. Fontolóra fogom venni az országgyűlés kérelmét, hogy az a birodalom jövőjének szervezésénél, ezzel összhangba hozassék.”*³⁹ Nem világos, hogy Galícia vonatkozásában milyen konkrét intézkedésekre gondolt az uralkodó, azt viszont tudjuk, hogy ekkor már javában folytak a tárgyalások Ferenc József és a magyar ellenzék vezetői között, és bizonyos volt, hogy a birodalom politikai berendezkedése rövidesen gyökeresen átalakul majd. Ez érthető módon sürgőssé tette a lengyel delegáció számára Galícia tartomány jövőbeli helyzetének tisztázását, ám az uralkodó ekkor láthatóan még nem kívánta elkötelezni magát semmilyen irányban.

1866 júniusában biztossá vált, hogy Poroszország és Ausztria háborúban fogja eldönteni, hogy a német egység melyikük vezetésével fog létrejönni. 1866. július 3-án az osztrák hadsereg Königrätznél (Hradec Králové) totális vereséget szenvedett a poroszoktól. A vereség külpolitikai szempontból a Habsburg Monarchia nagyhatalmi státuszának meggyengülését jelentette, belpolitikai szempontból pedig a már korábban is elkerülhetetlennek tűnő belső átszervezés reformját gyorsította fel.⁴⁰ Ennek lehetséges formái azonban nagyon bizonytalanoknak tündek a közvélemény számára, legalább is erre utalnak a

³⁸ Pesti Napló 1866. március 31. 5. p. A hivatkozások a „Bécsi dolgok” című rovatban szereplő tudósításokra vonatkoznak.

³⁹ Pesti Napló 1866. április 12. 2. p.

⁴⁰ Pesti Napló 1866. július 7. A vereség utáni helyzetről így nyilatkozik a lap az első oldalon: *„Schleswig-Holsteint elvesztettük, az ottani hadiköltséget elvesztettük, Velencét alkalmasint elvesztettük, az utolsó hadjáratra szánt milliókat elvesztettük, hadseregünk, ágyúink hadi-szerszámaink nagy részét elvesztettük, és mi maradt meg Ausztriának? Megmaradtak azon szerencsétlen államférfiak, kik ama politikát javasolták, és megmaradt népeinek hűsége. Ez utóbbi, reméljük, legalább részben fogja jóvá tehetni ügyesebb államférfiak vezénylete alatt, a mit amaz ügyetlenek oly kimenthetetlen elrontottak!”*

Pesti napló cikkei. A porosz-osztrák béketárgyalások alatt folyamatos találgatások jelentek meg a lapban a Birodalom jövőjét illetően. Következtetéseket vontak le abból, hogy a cseh nemzeti mozgalom vezetői közül Bécsbe hívták Palackyt és Riegert, lengyel részről pedig Gołuchowskyt. Az újságíró ebből azt olvasta ki, hogy valószínűleg föderalista alapon szeretnék újjászervezni a birodalmat.⁴¹

Agenor Gołuchowsky 1866 nyarán valóban járt Bécsben, azonban teljesen más okból, mint ahogyan azt a cikk szerzője feltételezte. Bár a galíciai delegáció áprilisban még csak homályos ígéreteket kapott az uralkodótól, 1866 júliusában azonban Ferenc Józsefnek hirtelen szüksége lett egy olyan lengyel politikusra, aki meg tudja őrizni a tartomány békéjét a válságos időkben. Valószínűleg ebből a megfontolásból nevezte ki Ferenc József másodszor is Galícia helytartójává Gołuchowskyt 1866. szeptember 20-án.⁴² Feladata egyértelmű volt: vissza kellett tartania a galíciai követeket a radikális lépésektől, és biztosítani a tartomány békéjét mindaddig, amíg létrejön az egyezség Ferenc József és a magyar politikai ellenzék között.

Gołuchowsky visszatérését a helytartói székbe Galíciában üdvözlötték, több városban is ünnepségeket rendeztek tiszteletére, az orosz sajtó azonban kikelt kinevezése ellen. Az orosz újságírók elfogadhatatlannak tartották, hogy az uralkodó a Birodalom átszervezése során a lengyel nemzetet is kiváltságos helyzetbe kívánja hozni, nemcsak a magyart.⁴³ A Pesti Napló így kommentálta Gołuchowsky kinevezését, és az orosz tiltakozást: *„A világ méltán tulajdonít különös fontosságot kinevezésének, mivel ez a kormánynak a lengyelek iránti bizalmára mutat s, azon benső kapocsról tanúskodik, melyet egy száz éves jóakaró és igazságos kormány Galícia és Ausztria közt létesített. Galícia s a kormány közti bizalom s jó viszony nem nyújthat okot az idegen államoknak a nyugtalankodásra. Ha Ausztria kormány rendszere olyan volna, hogy Galícia felett az elnyomás s erőszak által kellene uralkodnia, akkor sem volna helyük az ily aggodalmaknak.”*⁴⁴

Ugyanerről, a cikkben említett, a kormány és a galíciai lengyelek között fennálló bizalomról árulkodik a *Czas* című lengyel újság egy októberi írása is, amely felvázolta Ausztria feladatát a lengyel nemzet jövőjével kapcsolatban. A cikkíró ugyanakkor elismerte, hogy először a magyar kérdést kell megoldani: *„Az oroszokra nem a Boszporusznál, hanem a*

⁴¹ Pesti Napló július 28. 2. p.

⁴² Pesti Napló szeptember 23. 3. p.

⁴³ Az oroszok ugyanis komolyan számítottak egy újabb lengyel felkelésre 1863 után. Ennek a jövőbeli felkelésnek a kiindulópontjául tekintettek Galíciára. Összehasonlítva a másik két felosztó hatalom területével a lengyelek Galíciában, nagyságrendekkel szabadabb életet élhettek Galícia a lengyelek szempontjából azt jelentette, hogy élhettek, mint lengyelek. Nem kellett tartaniuk az erőszakos asszimilációtól, ami ezekben az években valósággal tombolt mind Poroszországban mind az Orosz Birodalom területén.

⁴⁴ Pesti Napló október 4. A lap az első oldalon közli a hírt.

*Visztulánál kell csapást mérni. Bécsben szerintük megért az a gondolat, hogy egyes egyedül csak Lengyelország képes megállítani az oroszokat nyugat felé, de sajnos még nem vállalták magukra az osztrákok ezt a feladatot. Ezt azzal lehet kimenteni, hogy Ausztria tevékenységét mindenekelőtt belügyei rendezésére kényszerül fordítani.”*⁴⁵

Ilyen közhangulat uralkodott Galíciában, amikor Ferenc József összehívta a tartománygyűléseket, melyek közül a leembergiben „[...] *legmelegebb hívekre talál a mostani kormány*” a Pesti Napló szerint.⁴⁶ A cikkíró nem tévedett túl sokat. A galíciai szejm ugyanis a tartománygyűléseket összehívó pátenstre adott válaszfeliratában hangot adott az udvar iránti bizalmának. Kifejtette, hogy azokat a kérelmeket, melyeket a szejm képviselői fognak átadni az uralkodónak remélhetőleg tekintetbe fogják venni, emellett pedig azok a tartományok, melyek a birodalomhoz tartoznak „[...] *teljesen el fognak ismertetni, s hogy országunk autonóm szervezése által annak szellemi és anyagi ereje történeti és nemzeti alapon emeltetni és gyarapíttatni fog*”. Gólurowsky kinevezésére utalva a felirat megjegyzi, hogy megerősíti reményüket az, „[...] *hogy országunk kormányzata oly egyénre bízott, ki köztünk nőtt fel, és szükségünket, szenvedéseinket ismeri.*” Ezután következik a felirat legfontosabb része, melyben a követek kinyilvánítják az uralkodó és a birodalomiránti hűségüket: „*Nem félve tehát attól, hogy nemzeti eszménktől elpártoljunk, hitünket Ausztria hivatásába helyezve, áthatva azon változások lényébe fektetett bizalomtól, melyet egy magasabb fejedelmi szó, mint változhatatlan szándékot kijelentett, szívünk legmélyéből kijelentjük, hogy mi, Felséges úr, Felségedhez tántoríthatatlanul ragaszkodunk.*”⁴⁷

A hűségnyilatkozatot persze nem kizárólag az alattvalói lojalitás diktálta, hanem az a meggyőződés is, hogy általa elérhetővé válik a követek által igényelt szélesebb körű autonómia kiépítése és a lengyel nyelvű közigazgatás megteremtése.⁴⁸ Az a tény viszont, hogy a feliratot a szejm nem egyhangúlag fogadta el, a lengyel demokraták és a rutén képviselők ellene szavaztak, ugyanakkor már előrevetítette az autonómia tartalmára és elérésére vonatkozóan később kirobbanó éles viták árnyékát. A szavazás azt is jelezte, hogy az udvar iránti bizalmat Galícia lakosságának tekintélyes része nem osztotta. Ilyen helyzetben kezdődött meg a követküldési vita, amely meghatározta a következő, 1867-es esztendő politikai küzdelmeit Galíciában.

⁴⁵ Pesti Napló 1866. október 17. 2. p.

⁴⁶ Pesti Napló 1866. november 23. 1. p.

⁴⁷ Pesti Napló 1866. december 14. 2. p.

⁴⁸ Tefner, 2007. 114. p.

1867- Az osztrák-magyar kiegyezés ellen vagy mellette?

1867 januárja és februárja az osztrák-magyar kiegyezés programjának kidolgozásával telt, s ezzel párhuzamosan folytak a tárgyalások a lengyel politikusokkal is. Arról, hogy a tartománygyűlések elküldjék-e képviselőiket a Birodalmi gyűlésbe a kiegyezés jóváhagyására, nemcsak Galíciában, hanem a Lajtán túl is mindenütt élénk vita folyt. A kiegyezés heves tiltakozásokat váltott ki a birodalom egyes részeiben, ezért az uralkodó arra kényszerült, hogy feloszlassa a prágai, brünni (brnoi) és laibachi (ljubljanai) tartománygyűléseket.⁴⁹

A leMBERGI szejmben ülésező politikusok többsége számára egyértelmű volt, hogy más úton kell járni, mint amit a cseh és szlovén politikusok követtek. Úgy vélték, ha Galícia a jövőben bármilyen engedményt szeretne elérni az uralkodónál, akkor támogatniuk kell a kiegyezést. A döntés azonban így sem volt egyszerű. A lengyelek két lehetőség közül választhattak. Az első esetben dönthettek úgy, hogy elküldik képviselőiket a Birodalmi gyűlésbe, kiállnak az uralkodó mellett, támogatják a kiegyezést, de egyértelmű volt, hogy ezzel a lépéssel szembe kerülnek a birodalom többi szláv népével. A második esetben viszont, ha nem küldik el a képviselőket, tehát nem fogadják el a kiegyezést „[...] akkor egyfelől szövetségeseivé lennének a cseheknek, kik el sem titkolják Oroszország iránti rokonszenvüket, melyben a lengyelek természetesen nem osztozhatnak. Másfelől pedig a németeket a ruthénekkeli szövetkezésre kényszerítenék.”⁵⁰ Nem kíván különösebb magyarázatot, hogy a második lehetőség milyen mértékig állt szemben a lengyel politikai elképzelésekkel és hagyományokkal, amelyek szerint Lengyelország felosztásáért elsősorban Oroszországot terhelte a felelősség. A csehekhez fűződő viszony fontos volt számukra, de nem meghatározó. A rutén kérdés azonban egyértelműen a lengyelek galíciai hegemoniáját veszélyeztette. Hiszen, ha az uralkodó nem a lengyelekre, hanem a ruténekre támaszkodna a tartományon belül, akkor egyrészt odaveszne mindaz, amit a lengyel politikai elit eddig kiharcolt Galíciában, másrészt ismét felvetődne a tartomány kettéválasztásának terve, egy rutén és lengyel részre, amit a rutén politikusok 1848 óta folyamatosan követeltek.

A követküldési vita 1867 márciusában azzal az eredménnyel zárult a szejmben, hogy elküldik képviselőiket a Reichsratba, de csak bizonyos feltételek mellett, amelyeket a március 2.-i felirat foglalt össze. Ez egyrészt hangsúlyozta, hogy Galiciának joga van az

⁴⁹ Tefner, 2007. i.m.: 119. p.

⁵⁰ Pesti Napló 1867. január 19. A lap az első oldalon közli a cikket.

autonómiához, mert „[...] még nem múlt el 100 éve, hogy Galícia a birodalomhoz csatoltatott. Azóta soha sem tagadta meg nemzeti individualitását, sőt minden alkalmat felhasznált, szabad intézmények utáni vágyának kifejezésére. Nemcsak történelmi hagyományok, hanem belső viszonyok is kényszerítik autonóm vágyakra. Valameddig nem fog e tekintetben az ország kielégíteni nyugalom és meglegedés sem lehet ott.” Ettől függetlenül azonban a „[...] a galíciai országgyűlés, ő Felsége felszólításához képest, delegatit választand, hogy akadályt ne vessen a kiegyenlítés és a monarchia belrendezése útjába.” A felirat szövegének végén ugyanakkor egyértelműen megjelenik a galíciai autonómia követelése: „Azonban kéri, hogy a monarchia szervezésében Galícia történelmi és politikai individualitása megkíméltesse, s az a maga ügyeiben maga határozzon.”⁵¹ Ez a megfogalmazás arra vall, hogy a tartományi különállás érdekében vívott, 1873-ig szakadatlanul folyó harc kezdetének 1867 márciusa tekinthető, s a következő évben elfogadott rezolúciós határozat e küzdelem tetőpontjaként fogható fel.

A Pesti Napló 1867. március 6-i száma foglalkozott a lemergi szejm feliratával, szerzője védelmébe vette a lengyel álláspontot, megjegyezve, hogy a feliratot kissé elhamarkodottan fogalmazták meg. A cikk írója, úgy gondolta, hogy Galícia nem kér többet, mint olyan közjogi státuszt, mint amilyen Magyarország és Horvátország között áll fenn, most azonban először a Lajtán túli területek közös politikai berendezkedésének alapjait kell lerakni, s csak utána lehet foglalkozni a tartományok külön kéréseivel.

Az osztrák kormány elutasította a lemergi tartománygyűlés feliratának az autonómiára vonatkozó részét, a szejmet pedig azonnali felosztatással fenyegette meg. A figyelmeztetés elérte célját: a lengyelek tudták, hogy Bécs jóindulatának eljátszása komoly következményekkel járhat, ezért nem csak a képviselők küldését szavazták meg, hanem visszavonták a követküldést feltételekhez kötő határozatot is. A Pesti Napló erre a következőképpen reagált: „Beust báró nem lesz hálátlan azon nemzetiség iránt, mely őt nagy zavarból kiségté.”⁵²

A határozat visszavonása a kiegyezési tárgyalásokat osztrák részről vezető Beust miniszterelnök egyértelmű győzelmét jelentette a lengyelekkel folytatott tárgyalásokon. Egyrészt elérte, hogy Galícia elküldje képviselőit a Reichsratba, másrészt pedig sikerült a lengyeleket Ausztria mellé állítani a többi szláv nemzetiség, főleg a csehek ellenében.⁵³ A lengyel politikusok egy része azonban ezt mégsem tekintette vereségnek, abban a reményben,

⁵¹ Pesti Napló 1867. március 5. 2. p.

⁵² Pesti Napló 1867. március 6. 1. p.

⁵³ Tefner, 2007. i.m. 122. p.

hogy az új rendszer, amit Béccsel egyetértésben fognak létrehozni, komoly hivatali pozíciókat és karriert jelenthet számukra, az osztrák kormány pedig Galíciában egyértelműen garantálja majd a hegemoniájukat..

A követküldési vita lezárulásával a galíciai politikai életben viszonylagos csend uralkodott. A következő nagyobb horderejű esemény, a Reichsrat összehívása volt, amely 1867. május 21-én nyílt meg. Ezt megelőzően azonban megjelent egy lengyel nyelvű röpirat *A birodalmi tanács ülészakának megnyitása előtt* címmel, amelyről a Pesti Napló is hírt adott. Az írás bevezetője jól jellemzi az ausztrapolonizmust, az osztrák-lengyel sorsközösség programját, ami a konzervatív politikai szárny gondolkodását jellemezte. A szerző kifejti, hogy bár Ausztria egyike a Lengyelországot felosztó hatalmaknak, az idő múlásával azonban új problémák merültek fel „[...] melyek Ausztriára nézve sokkal fontosabbak, mint a lengyel kérdés, t.i. a porosz pangermanizmus és az orosz panslavizmus.” A pánszlávizmus ellen Ausztria csak a lengyelek segítségével tud védekezni, viszont „[...] Lengyelország sem találja sem Porosz, sem Oroszország ellen védelmét, csak Ausztria hatalmi állásában.”⁵⁴ A röpirat az összeülő Birodalmi gyűlésben a következő magatartást várta el a lengyel képviselőktől: „[...] tartsák magukat állhatatosan a kormányhoz, azon meggyőződésben, hogy csak Ausztria hatalmi állása mentheti meg őket a megsemmisüléstől.” A többi szláv nemzettel kapcsolatban pedig leszögezi: „A fennforgó körülmények közt nincs értelme az oppositiónak, s az un. szláv politika a lengyelekre nézve határozottan káros. Nehogy a birodalmi lengyel delegatio szláv politikát űzzön, vagy arisztokratikus érdekeket szolgáljon. Ha mi érdekeinket a csehekével, morvákéval, tótokéval azonosítjuk, akkor Lengyelország ezredéves története megfosztatik királyi köpenyétől, s kezébe nyomatik a szláv pásztorbot, mellyel aztán elkezdheti a zarándokolást Moszkvába. Birodalmi tanácsbeli delegationknak nem szabad szlávvá lennie, neki lengyelnek kell maradnia.” A szerző a röpirat végén még megjegyzi, hogy nem szabad pillanatnyi előnyök miatt az osztrákokkal szembehelyezkedni, ezeket most mellőzni kell, és a jövődöbéli engedmények fényében „[...] tartós szövetséget kötni köztünk (lengyelek) s a bécsi és pesti kormányok között.”⁵⁵

A májusban megnyílt Birodalmi gyűlésben, melynek fő feladata az új alkotmány megalkotása volt, a lengyel képviselők az intelmeknek megfelelően viselkedtek. Ezt igazolja a Pesti Napló cikke, ami a Reichsratban résztvevő lengyel képviselők magatartásáról és igényeiről szólt. A szerző megjegyezte, hogy a lengyelek készek támogatni a dualizmust, de csak akkor ha „[...] egyúttal saját kívánataik teljesítése mellett képesek maguknak biztosítékot

⁵⁴ Pesti Napló 1867. március 20. 2. p

⁵⁵ Uo.

szerezni.”⁵⁶ Ezek a kívánalmak többek között a következők voltak: egy minisztert szeretnének, aki Galíciát képviseli a birodalmi kormányban, a lengyel nyelv hivatalossá tételét a tartományi élet minden területén, és legfelső törvényszéket Lembergben.⁵⁷ Az említett kérések nagy részét azonban elutasította a kormány. Egyedül a lengyel nyelvű alap és középfokú oktatás terén sikerült áttörést elérni, amit június 22-én hagyott jóvá Ferenc József. 1867 végéig csak ennyi engedményt sikerült kiharcolnia a lengyel küldöttségnek. A decemberi alkotmány elfogadása, és a különböző autonómiákra vonatkozó engedmények elmaradása azonban rövidesen az eddiginél sokkal élesebb vitákat váltott ki Galíciában.

⁵⁶ Pesti Napló 1867. május 30. A lap az első oldalon közli a hírt.

⁵⁷ Pesti Napló 1867. június 16. 1. p.

1868- Rezolúciós határozat

Az 1868-as esztendő fordulópontot jelent az uralkodó és a lemergi politikai elit kapcsolatában. Ebben az évben ugyanis megélnéült a politikai élet Lembergben. Különbözö programok jelentek meg a tartomány jövőjét illetően, melyek között ugyan sok átfedés volt, de különbség is. A programokról szölv viták szeptemberben a rezolúciós határozat szavazásánál érték el csúcspontjukat. A nyilvánosságra került programok többsége a galíciái radikális demokrata politikusoktól származott. Előre kell bocsájtani, hogy a demokrata és a konzervatív galíciái politikusoknak egyaránt a tartományi különállás és a lengyel nemzet érdekeinek érvényesítése volt a célja, a javaslataik különbözösége és ellentéte a cél elérésének módjában nyilvánult meg.

Elsőként a Franciszek Smolka vezette demokrata párt állt elő programjával. Smolka a legradikálisabb galíciái politikusok közé tartozott. Elkötelezett híve volt a Birodalom föderalista átalakításának. Az 1868/70-es években játszott ellenzéki szerepe mégsem ártott meg politikai karrierjének; később, 1879-ben a Birodalmi gyűlés alelnöke, majd 1881 és 1893 között elnöke lett.. Pártja 1868. július 30-án kihirdetett programjának legfontosabb követeléseai között a következők szerepeltek: a tartománygyűlésnek felelős kormány felállítása Galíciában; a közigazgatás, a rendörség, a mezőgazdaság, a közlekedés, a köznevelés, az igazságszolgáltatás és a pénzügy a szejm hatáskörébe tartozzon; a lengyel nyelv kizárólagos használata a tartományi élet minden területén; egy külön, Galícia-ügyi miniszter kinevezése a bécsi kormányba.⁵⁸

Hasonló követeléseket tartalmazott egy alakulóban lévő középpárt programja, melyet Ziemialkowsky vezetett. Ziemialkowsky kezdetben demokrata politikusnak számított Lembergben, később azonban felismerte a radikalizmusban rejtözö veszélyeket, ezért kiegyezett a Gołuchowsky vezette konzervatív csoporttal. Programjában ő is első helyen említi a közigazgatási autonómiát, és egy Galíciát képviselő miniszter kinevezését az uralkodó mellé.⁵⁹

A harmadik programot a Kozezunowitz vezette lengyel nemzeti párt fogalmazta meg. A párt tíz pontban foglalta össze azokat az ügyeket, melyeket közösnek tekintett a Lajtán túli

⁵⁸ Pesti Napló 1868. július. 30. 2. p.

⁵⁹ Pesti Napló 1868. szeptember 8. 1. p.

kormányzattal, és minden mást, amely ezeken kívül esett, a tartománygyűlés hatáskörébe akart vonni.⁶⁰

Ilyen előzmények után az 1868 második felében összeülő szejm tanácskozásait komoly várakozás előzte meg. Megnyitó beszédében Gołuchowsky mérsékletre intette a képviselőket, megjegyezte, hogy ha a gyűlés, a körülményeket figyelembe véve, lassan és megfontoltan követeli a reformokat, a bécsi kormány engedékenyebbnek fog mutatkozni. A helytartó beszéde, azonban nem hatotta meg a radikális politikusokat. A megnyitó után azonnal parázs vita kerekedett Galícia státuszáról. Ziemialkowsky felvetette, hogy Galícia nem tartozik Ausztriához, nem is örökös tartomány, Pragmatica Sanctiot se kötötték vele. Ebből kifolyólag különleges státusz illetné meg. Az itt élő lengyelek nem követelnek perszonáluniót, de egy olyan elrendezés, mint amilyen Horvátország és Magyarország között áll fenn, kielégítené az igényeiket.⁶¹ Ezt követően szólalt fel Smolka, aki megállapította, hogy a dualista rendszert bevezető decemberi alkotmányt ugyan megszavazták, és ebben a lengyel képviselők is részt vettek, de hiba volt, hogy elküldték őket a Birodalmi gyűlésbe. Ezután benyújtott egy kétpontos indítványt. Ennek első pontja kezdeményezte a galíciai lengyel képviselők visszahívását Bécsből, a második pedig indítványozta az 1867. március 2-i határozat visszavonását, amely a követek elküldésére vonatkozott.⁶²

A Pesti Napló szerint Smolka és hívei rossz úton járnak. Ily módon ugyanis nem fognak teljesülni a tartományi különállást biztosító követeléseik.⁶³ Ugyanezen a véleményen volt a *Czas* is, amelynek írója szerint Smolka veszélyezteti mindazt, amit eddig a galíciai politikusok elértek. Napokon át tartott a vita a szejmben, ami azzal ért véget, hogy Smolka erélyes fellépésének és sikeres kampányának eredményeként 1868. szeptember 20-án a tartománygyűlés megszavazta a rezolúciós határozatot.

A határozat nyolc pontban foglalta össze a galíciai lengyel politikusok követeléseit az uralkodóval szemben. A határozat sok új követelést nem tartalmazott, lényegében összefoglalta az eddig felmerült igényeket. Bevezetőjében üdvözli a létrejött magyar-osztrák kiegyezést, de hozzáfűzi, hogy *„[...] annyival fájdalmasabban esett azonban azon állás, melyet az 1867. decemberi törvények jelöltek ki országunknak a monarchia restructiojában. Ezen törvények nem tisztelték országunk individualitását, félreismerék leglényegesebb szükségleteit s nem vették tekintetbe annyiszor nyilvánított óhajtásait.”* A

⁶⁰Pesti Napló 1868. szeptember 13. 2. p. Tíz közös ügy: Külügyek, államszerződések; Hadügy; Pénzügy; Államadósság; Vám; Bank és hitelügyek; Vasutak, hajózás; Kereskedelem; Udvari költségvetés; Közös ügyek költségvetése;

⁶¹Pesti Napló 1868. augusztus 25. 2. p.

⁶²Pesti Napló 1868. augusztus 26. 1. p.

⁶³Pesti Napló 1868. augusztus 27. A lap az első oldalon közli a hírt.

határozat leszögezi, hogy a decemberi alkotmány sem Galícia érdekeinek, sem az őt megillető jogállásnak nem felel meg.⁶⁴

A határozat első pontja a reichsratbeli galíciai képviselők választásával kapcsolatban ragaszkodik ahhoz, hogy a választás módját mindig az országos (galíciai) törvényhozás szabályozza, és közvetlen választásokat soha ne vezethessenek be a tartományban. Ennek nyilvánvaló célja az volt, hogy megakadályozza, hogy a közvetlen választások bevezetése révén a kelet-galíciai rutén politikusok fölénybe kerüljenek a Reichsratban a lengyel képviselőkkel szemben.

A második pont szerint a *„Galícia, Lodoméria és Krakkó nagyhercegségbeli országgyűlési delegáltak a reichsratnak csak azon tárgyalásaiban vehetnek részt, melyek a birodalom ezen, s általában a reichsratban képviselt részeire közösen vonatkozó tárgyak*

⁶⁴ Pesti Napló 1868. szeptember 21. 1. p.:

„Galícia és Lodoméria királyságnak Krakkó nagyhercegséggel együtt, az állásuknak megfelelő autonómia biztosításék. Ez alapelv értelmében mind az 1867. december 21-i, mind más ide vonatkozó sarkallatos államtörvények módosítás alá vetendők, főleg:

- I. Az országgyűlési delegatioi tagok választását a birodalmi tanácsba, az országos képviselőtről szóló sarkallatos törvény által előírt számban, mind a választás módjára, mind a felhatalmazás tartamára nézve az országos törvényhozás szabályozza. Közvetlen választások a reichsratba Galícia, Lodoméria és Krakkó nagyhercegségben sohasem eszközölhetők.
- II. Galícia, Lodoméria és Krakkó nagyhercegségbeli országgyűlési delegáltak a reichsratnak csak azon tárgyalásaiban vehetnek részt, melyek a birodalom ezen, s általában a reichsratban képviselt részeire közösen vonatkozó tárgyak körül forognak.
- III. A következő ügyek, amennyiben Galíciát, Lodomériát és Krakkó nagyhercegséget érintik, a reichsratnak a sarkallatos államtörvények kiszabott hatásköréből kiveendők, s az említett törvény 12. & szerinti eme királyság országgyűlésének hatáskörébe bocsátandók át:
 - a. az ország kereskedelmi ügyeinek szabályozása
 - b. a törvényhozás a hitel és biztosítóintézetek, bankok és takarékpénztárak ügyében
 - c. a törvényhozás közegészségi szempontból, valamint járvány és ragály elleni intézkedések körül
 - d. a törvényhozás az illetékességi és idegen rendőri ügyekben
 - e. a törvényhozás a szellemi tulajdon védelme körül
 - f. az oktatási alapelvek meghatározása a néptanodák és gimnáziumokban, s törvényhozás egyetemi ügyekben
 - g. a törvényhozás büntetőjogi és fenyítőrendőri ügyekben, valamint a polgári és bányajogban
 - h. a törvényhozás a törvénykezési és közigazgatási hivatalok szervezésének fővázlata körül
 - i. döntő törvények a sarkallatos államtörvények életbeléptetése körül az általános polgári jogban, a bírói hatalomra s a kormány és a végrehajtó hatalomra nézve.
 - j. törvényhozás oly ügyekben, melyek az egyes tartományok egymáshoz való viszonyaira vonatkoznak
- IV. A közigazgatási, törvénykezési, oktatásügyi, népnevelési, közbiztonsági és mezőgazdasági kiadások fedezésére Galícia, Lodoméria és Krakkó nagyhercegség számára az államkincstárból egy, a valódi szükségleteknek megfelelő összeg bocsátatik az országgyűlés rendelkezésére, s e hányad a birodalmi tanács hatásköre alól elvonatik.
- V. A galíciai, lodomériai és Krakkó nagyhercegségi országos, ügynevezett kamara jószágok, mint országos tulajdon, az említett királyság országos alapjába kebelezendő.
- VI. A királyság sóbányái és sófőzdéi, az országgyűlés tudta és beleegyezése nélkül el nem adhatók, el nem cserélhetők és adósággal nem terhelhetők.
- VII. Az említett királyságban külön legfőbb törvény és semmisítő törvényszék állítandó fel.
- VIII. A közigazgatási, törvénykezési, oktatásügyi, népnevelési, közbiztonsági és mezőgazdasági ügyekre nézve Galícia, Lodoméria és Krakkó nagyhercegséggel együtt az országos törvények végrehajtásáért az országgyűlésnek felelős külön kormányt kap, egy kancellár avagy egy külön miniszter vezetése alatt.”

körül forognak.”⁶⁵ Ez az osztrák-magyar kiegyezés megállapodásainak megfelelően azt jelentette volna, hogy a galíciai képviselők kizárólag a hadügy és a külügy és a pénzügy megvitatásában vettek volna részt.⁶⁶ Később kiegészítették ezt a pontot, hozzáfűzve, a már sokszor reklamált horvátországi közjogi státusz követelését, mondván, hogy Galícia ennyivel is beérné.

A harmadik pont a törvényhozás azon területeit említi, amelyeket a tartománygyűlés hatáskörébe akartak vonni a lemergi képviselők. Ezek közé tartozott többek között a kereskedelmi ügyek szabályozása, az oktatási alapelvek meghatározása, a törvényhozás a büntető- és polgári jogban illetve a közigazgatási hivatalok szervezése. A negyedik pontban a közigazgatási, a törvénykezési, az oktatásügyi, a népnevelési, a közbiztonsági és a mezőgazdasági ügyekre vonatkozóan külön költségvetés elfogadását követelte a határozat.

Az ötödik pont kimondja, hogy az ún. kamara jószágok Galícia tulajdonát képezik, ezért a tartománygyűlés kezelésébe kell utalni azokat. A hatodik pontban a bányák és sófőzdék kezeléséről olvashatunk, miszerint *„a királyság sóbányái és sófőzdéi, az országgyűlés tudta és beleegyezése nélkül el nem adhatók, el nem cserélhetők és adósággal nem terhelhetők.”*⁶⁷ A hetedik és nyolcadik pontban a határozat Galícia számára egy legfelső törvényszék és egy, a tartománygyűlésnek felelős miniszter vezetése alatt álló kormány felállítását követeli.

Az első pont, amely a képviselők választásának módjára vonatkozik, állandó témát jelentett a tartománygyűlések ülésein, és egészen 1873-ig napirenden volt a Reichsrat ülésein is. Ekkor azonban Auersberg miniszterelnök vezetésével bevezették a követek közvetlen választását, így a követelés elvesztette aktualitását. A második, hetedik és nyolcadik pont viszont Bécs és Lemberg viszonyának „dualista jellegű” átalakítását vonta volna maga után, ami a rendszer teljes összeomlását jelentette volna, hiszen sem a csehektől, sem a horvátoktól a hasonló jelleg követelések teljesítését többé nem lehetett volna megtagadni. .

A harmadik pontban megfogalmazott igények teljesítése az éppen Gołuchowsky vezetése alatt összeállított Októberi Diploma szellemében kivitelezhető lett volna, de szinte biztos, hogy heves tiltakozást váltott volna ki a Lajtán túli területek más tartományaiban. A negyedik, ötödik és hatodik pont megvalósítása sem jelentett volna problémát alkotmányos

⁶⁵ Uo.

⁶⁶ Tefner, 2007. i.m.: 138. p.

⁶⁷ Pesti Napló 1868. szeptember 21. 1. p.

szempontból, azonban gazdasági szempontból már igen. A tartomány adóbevétele ugyanis rendre elmaradt attól az összegtől, amit Ausztria fordított Galícia felzárkóztatására⁶⁸

A felsorolt pontok többsége tehát sem akkor, sem később nem volt teljesíthető Bécs számára. A magyarázat egyszerű, a rezolúciós határozat elfogadása alapjaiban veszélyeztette volna az alig egy éve fennálló dualista rendszert és pontjainak teljesítéséhez meg kellett volna változtatni a majdnem egy évvel korábban, a lengyel képviselők által is megszavazott decemberi alkotmányt.⁶⁹

A határozat megszavazása a szejmben egyértelműen több bajt, mint sikert hozott a galíciai lengyel politikusok számára. Ferenc József a tartományban uralkodó közhangulatra való hivatkozással lemondta az 1868 szeptemberére tervezett Galíciai utazását. Az osztrák és magyar politikai körökben is megrendült a lengyelekbe vetett bizalom, hiszen egy évvel korábban még a kiegyezés mellé álltak, 1868-ban pedig szembe helyezkedtek vele. A galíciai konzervatívok, akik ellenezték a határozat elfogadását, jól látták a helyzet válságos mivoltát, ez fejeződik ki Gołuchowskynak, a határozat elfogadása után tartott beszédében. A helytartó kifejtette, hogy a Smolka által javasolt rezolúció elfogadása azt jelenti, hogy a szejm elutasítja, minden lengyel politikus közös célját, a lengyel állam restaurációját. Hiszen szembe fordultak a még egyetlen őket támogató nagyhatalommal, így nem lesz egyetlen olyan állam sem, amely magáénak fogja érezni a lengyel ügy fontosságát.⁷⁰ Gołuchowsky komoly kritikával illette magukat a lengyeleket is: „*Panaszkodunk nyomorról és általános elszegényedésről. Vizsgáljuk meg, ha vajon nagyobb részt nem magunk okoztuk e? Hiszen más országok, mint Cseh-, Stájerország stb. ugyanazon rendszer alatt voltak, az adóknak ugyanazon terhe alatt. Mi nem tudunk számítani, sem pénzünkkel, sem erőnkkel, mi előre törekszünk s nincs hozzá erőnk. Egész történelmünk az 1794-ki felosztástól fogva szolgáltatja reá a példákat. Mindig a legnemesebb céllal keltünk fel, de mind saját erőnk, mind az idegen erők számbavétele nélkül, és karakterünk minden jó oldalai mellett is nincs kitartásunk.*”⁷¹

A határozat megszavazása automatikusan maga után vonta Goluchowsky bukását is. Az 1866. szeptemberi kinevezésekor ugyanis azt a feladatot kapta, hogy biztosítsa Galíciában a kiegyezés elfogadását és próbálja megfékezni a radikális irányzatok előretörését. A rezolúciós határozat elfogadása azt jelentette, hogy nem tudott eleget tenni feladatának. Szeptember végén ezért Bécsben felmentették helytartói tisztségéből. Október 2-án tért vissza

⁶⁸ Tefner, 2007. i.m.: 138. p.

⁶⁹ Tefner, 2007. i.m.: 137. p.

⁷⁰ Megjegyzem, a Monarchia külpolitikai terveiben sose szerepelt döntő súllyal Lengyelország visszaállításának gondolata.

⁷¹ Pesti Napló 1868. szeptember 22. 2. p.

Lembergbe, ahol 8-án vacsorát adtak a tiszteletére. Az ünnepi beszédek közül a legfontosabbat Gołuchowsky tartotta, amelyben összefoglalta azt galíciai lengyel konzervatív politikai programot, amely az elkövetkezendő években jellemezte a lengyel elit nagy részének magatartását. A frissen felmentett helytartó kifejtette, hogy a tartománygyűlésnek tovább kell folytatni a korábbi, fontolva haladó irányvonalat: „[...] *a megkezdett úton lassan, de következetesen kell előre haladnunk. Íme példa rá: Van már iskolatanácsunk, van törvényünk az előadási nyelvről, melyek röviddel ezelőtt szintén phantomoknak látszottak. Azért azt tanácsolom önöknek, mint képviselő és polgártársuk, hogy haladjanak következetesen a cél felé, de óvatosan is, és mindig a pillanathoz alkalmazkodva, neki engedve.*”⁷²

Agenor Gołuchowsky lemondásával azonban nem ért véget a rezolúciós küzdelem. Az 1868. október 17-én megnyílt Birodalmi gyűlésnek kellett megtárgyalni a határozat pontjait. Bécs azonban halogatta az ügy megvitatását, ezért csak később, 1869 januárjában került napirendre a galíciai „*Sonderstellung*” ügye.

⁷² Pesti Napló 1868. október 9. 1. p.

A Reichsrat 1869 januárjában foglalkozott először a határozattal, a Lengyel Klub vezetőjének, Grocholskinak az interpellációja hatására, aki reklamálta a galíciai követelések megvitatását. A Birodalmi gyűlés azonban visszautasította a rezolúciós határozat megvitatását azzal az indokkal, hogy csak a birodalmi tanács tagjainak önálló javaslatai, vagy a kormány előterjesztései hozhatók a ház elé, a szejm beadványa viszont egyik feltételnek sem felel meg.⁷³ Ekkor Grocholski képviselői indítványként ismét benyújtotta a határozatot megtárgyalásra. Giskra házelnök a beadványt a birodalmi tanács alkotmánybizottságához továbbította, annak kiderítésére, hogy törvényes-e az interpelláció, avagy törvénytelen. A jogi huzavona egészen áprilisig tartott, amikor is az alkotmánybizottság elutasította a beadványt. A rezolúciós határozat megvitatása így átkerült a következő, 1869/70-es parlamenti ülésszakra.⁷⁴

Közben nem szünetelt a politikai élet Galíciában. Az 1869 szeptemberében összeülő szejmben tovább folytatódott a Galícia közjogi státusáról szóló vita, de a határozatban szereplő pontokért folytatott küzdelem már alábbhagyott. Ezt bizonyítja Ziemiałkowski szeptember 24-i beszéde a szejmben, amelyben kifejtette, hogy képviselőket továbbra is delegálni kell a Birodalmi gyűlésbe, és ki kell állni a dualista alkotmány mellett. Véleménye szerint ugyanakkor a rezolúciós határozatot sem kell elvetni, viszont úgy kell reá tekinteni, mint Galícia óhajaira és nem követeléseire.⁷⁵ Ziemiałkowskytól eltérően Smolka álláspontja nem változott, újból előterjesztette tavalyi indítványát, amelyben a követek visszahívását követelte. Az 1869 őszi összeülő szejm azonban Bécs és Galícia közjogi viszonyát illetően már nem volt ugyanaz, mint az egy évvel azelőtti, amely megszavazta a rezolúciós határozatot; Smolka javaslatát ugyanis elutasították.⁷⁶

Az 1869 decemberében összeülő Birodalmi gyűlés ismét a következő évre halasztotta a Galícia közjogi helyzetéről szóló vitát. Az 1870 márciusában zajló tárgyalásokon azután az osztrák képviselők elvetették a rezolúciós határozatban foglalt követelések teljesítését, mire a lengyel képviselők lemondtak mandátumukról, s velük együtt szolidaritásból, a szlovén és tiroli képviselők is elhagyták a Birodalmi gyűlést.⁷⁷ Kormányválság robbant ki, aminek lecsillapítására Alfred Potocki, lengyel arisztokrata kapott megbízatást, leváltva Hasner

⁷³ Hon 1869. január 22. 4. p.

⁷⁴ Hon 1869. április 19. 3. p.: Azonban még itt áprilisban a rezolúciós pontok vitája nélkül is volt remény arra, hogy néhány pontot elismer a Birodalmi gyűlés. Április 18-án ült össze egy kilenctagú bizottság, mely azt a feladatot kapta, hogy dolgozzon ki egy olyan törvényjavaslatot, amely a kamarákra és kereskedelmi ügyekre vonatkozó törvényhozási jogokat a szejmre ruházza át.

⁷⁵ Pesti Napló 1869. szeptember 25. 1. p.

⁷⁶ Pesti Napló 1869. szeptember 20. 2. p.

⁷⁷ Tefner, 2007. i.m.: 293. p.

miniszterelnököt. Potocki hajlandó volt engedményekre, ami megtette hatását és a lengyel képviselők öszre visszaültek a Reichsratba.

A galíciai lengyel politikusok igényeinek felvetése mégsem volt teljesen hiábavaló. A következő években a rezolúciós határozat néhány pontja: a Galícia-ügyi miniszteri poszt létrehozása, a lengyel nyelvű oktatás és a lengyel nyelvű közigazgatás megteremtése megvalósult.

Befejezés

Az 1870-es esztendő követően is folyamatosan napirenden maradt a galíciai *Sonderstellung* ügye. A Hohenwart-kormány föderalista nézete miatt újból erőre kapott a tartományi különállás terve. 1871 áprilisában komoly eredménynek számított, hogy a galíciai ügyek képviseletére egy tárca nélküli miniszter került a kormányba.⁷⁸ A posztot Kazimierz Grocholski, a Lengyel Klub vezére és a kelet-galíciai konzervatívok képviselője kapta. Később, 1873-ban harmadízben nevezték ki Agenor Gołuchowskit Galícia helytartójává. Az ekkor 59 éves politikus egyértelműen a régi időkhez való visszatérést, és az udvarral való jó viszony felmelegítését jelezte. Gołuchowski nevéhez kapcsolható a Lembergi Műszaki Egyetem megalapítása és a Lengyel Tudományos Akadémia felállítása Krakkóban.⁷⁹

A rezolúciós mozgalom utolsó epizódja Adolf Auersberg kormányalakításának idejére, 1873-ra tehető. Az új kormány 1873-ban bevezette a reichsratbeli képviselők közvetlen választását. Ez komolyan veszélyeztette a lengyel hegemoniát a tartomány képviseletében, hiszen a keleti területeken a lengyel politikusok háttérbe szorulhattak rutén vetélytársukkal szemben. Ennek megakadályozására Jerzy Czartorysky herceg a tartománygyűléshez intézett beadványában azt javasolta, hogy a lengyel képviselők Bécsben ragaszkodjanak az eddigi módszerhez, azaz a követek szejm általi delegálásához, és vonuljanak ellenzékbe a parlamenten belül. Javaslatát a szejm elutasította, s ezzel a rezolúciós küzdelem hosszú időszaka 1873-ban lezárult.⁸⁰

A Rezolúciós határozatot ugyan elutasították, mert pontjait 1868-ban nem lehetett elfogadni, de határozatban foglalt követeléseket nem feledték, és az idő múlásával néhány meg valósult közülük. Ezek közé tartozott többek között a lengyel nyelv hivatalossá tétele a közigazgatásban, a lengyel nyelvű alap, közép és felsőfokú oktatás bevezetése, és az 1873-ban kinevezett Galícia ügyi miniszter.⁸¹

Galántai József, – akinek megállapításával egyetértek – ezért az egyetlen sikeres, birodalmon belüli különállási törekvésnek tartja a lengyel mozgalmat, az Osztrák-Magyar Monarchiában. Véleménye szerint az a tény, hogy Galíciában a lengyel népesség egy tömbben élt, és ehhez a tömbhöz képest a német etnikum eltörpült, következeképpen a lengyelek vezető szerepe - ellentétben a csehek hasonló törekvéseivel- nem a németek feletti

⁷⁸ Tefner, 2007. i.m.: 294. p.

⁷⁹ Uo.

⁸⁰ Tefner, 2007. i.m.: 295. p.

⁸¹ Galántai, 1985. i.m.: 206. p.

hegemonia megszerzését jelentette, hanem a rutének felett, hozzájárult a különleges státusz eléréséhez. A horvátok helyzetével összehasonlítva Galántai arra a következtetésre jut, hogy az ő önrendelkezési jogaik jóval szélesebb körre terjedtek ki, mint a galíciai lengyeleké. Fontos különbségnek tekinthető azonban a két nemzet közjogi helyzete között, hogy a horvát politikai vezetés kevésbé volt elégedett az elért eredményekkel, mint a lengyel. Ennek feltehetőleg az volt az oka, hogy hogy Lembergben Galícia korlátozott tartományi különállását csak átmenetnek tekintették a lengyel állam újraegyesítéséhez vezető úton.⁸²

Véleményem szerint a lengyel politikusok harca a galíciai autonómiáért nem volt eredménytelen. A tartomány ugyan sosem nyerte el a rezolúciós határozatban igényelt önállóságot, de az 1868-tól kezdődő esztendőkből olyan, – a fentebb már említett – engedményeket kapott, amely megteremtette annak az elképzelésnek az alapját, hogy Galícia legyen a lengyel kultúra első számú őrzője és a jövőbeli Lengyelország „Piemontja”.

Felhasznált irodalom:

Antoni Mączak: *Encyklopedia Historii Gospodarczej Polski do 1945 roku*. Wiedza Powszechna, Warszawa, 1981.

Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen. XVI. kötet. Galícia. Magyar Királyi Államnyomda. Budapest, 1898

Berend T. Iván – Ránki György: *Európa gazdasága a XIX. században*. Gondolat. Budapest, 1987.

Diószegi István: *Az Osztrák-Magyar Monarchia külpolitikája. 1867-1918*. Vince Kiadó. 2001.

Galántai József: *A Habsburg-monarchia alkonya. 1867-1918*. Kossuth Könyvkiadó. 1985.

Gebei Sándor: Halics-Lodoméria királysága, a Habsburgok 18. századi új szerzeménye. In: *Hagyomány és Történelem. Ünnepi kötet Für Lajos 70. születésnapjára*. Eger, 2000.

Jerzy Lukowski, Nubert Zwadzki: *A Concise History of Poland*. Cambridge University Press, 2001.

⁸² Galántai, 1985. i.m.: 212. p.

Kovács István: „Egy a lengyel a magyarral” *A szabadságharc ismeretlen lengyel hősei. Történelmi esszék.* Magyar Napló. Budapest, 2008.

Kovács István: *A barátság anatómiája: Írások a magyar-lengyel kapcsolatokról és a lengyel kultúráról.* Széphalom Könyvműhely. Budapest.

Kurdi Krisztina: *Galícia és a galíciai zsidóság, különös tekintettel Bredeczky Sámuel „Reisebemerkungen über Ungern und Galizien” című művében.* [egyetemi doktori disszertáció] Eötvös Lóránd Tudományegyetem. Budapest, 2009.

Larry Wolff: *The Idea of Galicia. History and fantasy in Habsburg Political Culture.* Stanford University Press. Stanford, California, 2010.

Lukowski, Jerzy és Zwadzki, Nubert: *A Concise History of Poland.* Cambridge University Press 2001.

Michał Czapka, Marcin Kamler, Witold Sienkewicz: *Leksykon Historii Polski.* Wydawnictwo Wiedza Powszechna. Warszawa. 1995.

Normann Davies: *Lengyelország története.* Osiris Kiadó. Budapest, 2006.

Oscar Halecki: *A History of Poland.* Routledge and Kegan Paul. London and Henley. 1978.

Piotr S. Wandycz: *The Lands of Partitioned Poland 1795-1918.* University of Washington Press. 1996.

Ring Éva: „Lengyelországot az anarchia tartja fenn?” *A nemesi köztársaság válságának anatómiája.* ELTE Eötvös Kiadó. Budapest, 2001.

Ring Éva: *Magyar-lengyel felkelési tervek és a kollektív emlékezet.* In: Aetas. 26. évfolyam. 4. szám. 2011. 15-34.p

Szabad György: *Forradalom és kiegyezés válaszfútján. 1860-1861.* Akadémia Kiadó. Budapest, 1967

Szokolay Katalin: *Lengyelország története.* Balassi Kiadó. Budapest, 1996.

Taylor, Alan John Percivale: *A Habsburg Monarchia, 1809-1918. Az Osztrák Birodalom és az Osztrák-Magyar Monarchia története.* Budapest, 2011.

Tefner Zoltán: *Az Osztrák-Magyar Monarchia lengyelpolitikája. 1867-1914.* L'Harmattan. Budapest, 2007.

Wielka Encyklopedia PWN t.10. Wydawnictwo Naukowe PWN. 2002.

Wolff, Larry: *The Idea of Galicia. History and fantasy in Habsburg Political Culture.* Stanford University Press. Stanford, California, 2010.